

- Takala, H* m fl (1979): The police strike in Finland; i Knutsson, J m fl (eds) *Police and the Social Order - Contemporary Research Perspectives*; Brottsförebyggande Rådet, Report No 6, Stockholm.
- Trolle, J* (1945): *Syv Maaneder uden Politi*; København.
- Warren, M* m fl (1966): *Community Treatment Project: An Evaluation of Community Treatment for Delinquents. Fifth Progress Report*, CIP Research Report No. 7; California Youth Authority, Sacramento.
- West, D J* (1982): *Delinquency. Its Roots, Careers*; Heinemann, London.
- Åkerström, Malin* (1983): *Crooks and Squares. Lifestyles of Thieves and Addicts in Comparisons to Conventional People*; Studentlitteratur, Lund.

Adresse: Professor Eckart Kühlhorn
Sociologisk Institut
vid Stockholms Universitet
S-10691 Stockholm

Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1987

VETENSKAPSMETODIK OCH KRIMINALPOLITIK

AV ULLA BONDESON

I sin artikel »Forskning, kriminalpolitik och verkligheten« säger Eckart Kühlhorn (EK) inledningsvis att han vill försvara sin bilaga i Fängelsestraffkommitténs betänkande, vilken jag kritiskt granskat i min artikel »Frihetsberövandets verkningar – sakkunniga och experter«. Den läsare som tar del av EK:s bägge inlagor finner emellertid att han faktiskt har modifierat en del av sina tidigare teser. Jag är naturligtvis glad för de nyanseringar som skett i hans reviderade genomgång av individualprevention och allmänprevention men måste med beklagand konstatera att han missat något av det mest grundläggande i kritiken.

Jag citerade i min NTfK-artikel Fängelsestraffkommitténs direktiv, där det bl a heter att »en utgångspunkt för kommitténs arbete bör vara att fängelsestraffet inte är ägnat att medföra några positiva effekter för den intagne själv utan tvärom ofta har direkta skadeverkningar« (SOU 1986: s. 14). EK anknyter här till i sitt svar: »Inom den forskningstradition som jag hör hemma i är det en självklarhet att man inte får se direktiven till Fängelsestraffkommittén som en uppmaning att ta upp endast sådana vetenskapliga resultat som visar fängelsestraffets underlägsenhet.« Vi är givetvis helt överens om att kriminalpolitiken inte får styra forskningens resultat. Men det märkliga med EK:s forskningsgenomgång i kommittébilagan är att han seriöst endast tar upp resultat som skulle visa institutionsbehandlings positiva verkan och icke redovisar en enda studie som demonstrerar fängelsestraffets negativa verkningar. Det lyckades inte experten att finna vare sig någon svensk eller utländsk undersökning med den ena eller andra metodiken, som enligt hans förmenande skulle kunna underbygga justitieministerens antagande enligt direktiven.

Tanken om fängelsestraffets ineffektivitet avfärdas enkelt som en »kriminalpolitisk trosats i Sverige« (s. 45). Medan EK anlägger så stränga vetenskapliga kriterier på undersökningar angående fängelsestraffets negativa verkningar att all forskning av detta slag faktiskt omöjliggöres, tycks det inte finnas några gränser för vilka sorters studier han tillåter sig att

åberopa vad gäller fängelsestraffets förment positiva effekter. Medan den förra typen av studier avfärdas helt apropå under rubriken »effektiv behandling«, ägnas 8 sidor att beskriva studier med påstådda positiva resultat av den s.k. rehabiliteringen, ehuru dessa verkar brista i de mest elementära metodavseenden.

Samma bristande symmetri i metodkraven återfinnes då studier angående allmänpreventionen tas till intäkt för avskräckningseffekter trots internationell kritik av den använda metodiken. EK påstod att forskningsresultat visat att allmänpreventionen är effektiv. Härvid underkänner han utan närmare överväganden den vetenskapspanel, bestående av USA:s främsta kriminologer, som konkluderat att de empiriska beläggen inte är tillräckliga. Då han vidare åberopar erfarenheter och common sense till försvar för allmänpreventionen, när forskningsresultaten inte räcker till, kan man fråga sig varför han inte gör motsvarande vad gäller individualpreventionen. Beträffande frihetsstraffens negativa verkningar förkastas däremot direkt eller indirekt alla beprövade vetenskapliga metoder. Min kritik ligger således främst på det vetenskapsteoretiska och vetenskapsmetodiska planet. Detta är allvarligare än utvärderingen av enskilda studier och EK har heller inte gått i svaromål beträffande den avgörande frågan om *vetenskapliga kriterier* för evaluering av individual- respektive allmänprevention.

Effektforskning

EK skrev i sitt expertutlåtande: »De två undersökningar som den svenska trossatsen om anstaltvårdens underlägsenhet vilar på är av s.k. ex-post-facto-karaktär (Börjeson 1966; Bondeson 1977)« (s. 46). Bortsett från att påståendet inte är korrekt i sak, illustrerar citatet hur EK utväljer en forskningsinriktning, som han uppenbarligen ogillar, för att sedan underkasta den en ensidig kritik. Utöver dessa sk. kvasi- eller pseudo-experiment finns det nämligen andra forskningsinriktningar när det gäller att studera påföljders individualpreventiva verkningar, såsom reella experiment, vilket EK inte behandlar, och institutionsforskning, vilken han i bilagan överhuvud inte omnämner.

Men låt oss först granska EK:s beskrivning av *prediktionsforskningen*. I min artikel kritiserade jag honom för att han abrupt avfärdade *ex-post-facto-experiment* i sitt utlåtande utan att redovisa vare sig metodik eller resultat. I sitt svar ger han en beskrivning som enligt mitt förmenande är grovt förenklande och vilseledande. Av hans framställning får man intryck av att alla vet hur bristfällig metodiken med kvasi-experiment är, undantagandes de forskare som skrivit vetenskapliga avhandlingar på området. Först kommer Börjeson (BB) och skriver en avhandling som använder metoder vilka strider mot grundläggande vetenskapliga principer och långt senare kommer Bondeson (UB) och upprepar alla Börjesons misstag utan att tydligen ha förstått någonting. Jag vill här koncist söka belysa sakfrågan, ehuru jag är medveten om att intrikata statistiska problem inte bäst diskuteras i ett debattinlägg i NTfK.

1. EK påtalar att främst statistikprofessorn Quensel (1966) riktade vissa anmärkningar mot Börjesons avhandling men han omtalar icke att BB (1967) utförligt bemött sina kritiker. Han nämner inte heller att det också gavs rosande recensioner, t ex av kriminologiprofessorn K. O. Christiansen, som i stort accepterade BB:s konklusion.

2. EK omnämner inte heller att BB i sitt pionjärbete hade ingående analyser av teoretiska felkällor i icke-experimentell metodik (kap. VII) eller att författaren lövvärt analyserade alternativa tolkningar av sina resultat (kap. XI).

3. BB:s beredvillighet att ställa sina data till förfogande för en återanalys gav – såsom jag tidigare framhållit – inte heller andra resultat. EK kritiserar mig nu för denna slutsats och hävdar att Mattson & Österberg (1971) konkluderat att undergrupperna i materialet blev för små för att man skulle kunna dra några slutsatser. Efter ett mycket stort antal återanalyser med skilda statistiska metoder sammanfattar emellertid författarna de funna resultaten i orden »den genomgående tendens som vi har funnit, nämligen att frihetsberövande påföljder ger ökad risk för återfall« (s. 156), samtidigt som de påpekar att man inte kan »utesluta möjligheten« att man inte lyckats kontrollera för alla faktorer. EK:s citat härör från en hypotetisk diskussion om alternativa ansatser som inte prövats av författarna, vilket väl illustrerar hans något speciella citatkonst.

4. Inom Home Office har man testat ett ännu större antal olika metoder för kvasi-experimentell analys inom kriminologin och funnit att »in practice all of them work about equally well« (Simon 1971, s. 154). Vid sammanställning av den internationella litteraturen på området, speciellt omfattande studier av Gottfredson med flera, konkluderas också att i praktiken spelar det ingen roll om variablerna är tudelade eller inte. Eftersom Quensels huvudsakliga kritik mot BB var just användningen av dikotoma variabler, är det märkligt att EK fortsatt tycks vilja bortse från de faktiska test som har gjorts för att studera de teoretiska invändningarnas relevans.

5. EK har inte förklarat hur det skulle uppstå vad han kallar »regressionsartefakt« i min undersökning där regressionsanalys inte användes. I BB:s studie påpekade kritiker att användningen av kovariansanalys för att få fram viktning av prediktorerna som således i förväg fastställdes mot kriteriet, samt bruket av multipel regressionsanalys i själva påföljdsanalysen kunde leda till regressionseffekter. För att undgå kritiken att jag utnyttjade mig av dylika slumpeffekter, avstod jag från dessa tekniker att höja precisionens styrka, och fick vid internvalidering heller inte den sedvanliga sänkningen av prediktionskoefficienten. Det bör också understrykas att BB:s material var mera heterogent än mitt och omfattade ungdomar dömda till såväl dagsböter som långa fängelsestraff, vilket under i övrigt lika omständigheter teoretiskt lättare skulle kunna tänkas leda till regressionseffekter.

6. Man kan vidare fråga sig hur mycket EK förstått av regressionsproblematiken då han beskriver det i följande termer: »Det hjälper då i vissa situationer föga att jämföra individer i till synes kvalitativt liknande kategorier som fått olika påföljder – dessa individer är atypiska för respektive påföljdskategori, de representerar undantagen från regeln.« Vad man kanske skulle kunna anta – churu det icke är belagt – är att om man som i mitt fall använder sig av 9 olika riskkategorier (baserade på ett fyrtiotal riskfaktorer), de extrema riskgrupperna skulle kunna innehålla få individer och som därför möjligen inte var representativa. Men om man erhåller samma tendenser vid jämförelser mellan olika påföljdsgrupper inom samtliga riskgrupper, kan man ju inte gärna vifta bort detta resultat med att hävda att alla representativt utvalda individer skulle utgöra undantag!

7. EK hävdar vidare att »risken för felaktiga slutsatser är speciellt överhängande när forskaren inte kan kontrollera alla faktorer vid valet av påföljd«. Detta är en grovt förenklande beskrivning. BB simulerade t o m beslutsinstansens selektiva inflytande genom att åsätta domstolens prognostiska förmåga relativt höga värden, men avvisade modellen då han inte fann någon ökning av den multipla korrelationskoefficienten. Själv gjorde jag förnyade predik-

tionsanalyser både totalt och i undergrupper efter variabler som kritiker bedömt vara speciellt viktiga och som inte ingick i det ursprungliga prediktionsinstrumentet utan att resultaten förändrades (s. 165-170).

8. EK förringar resultaten av dessa prediktionsstudier då han nu skriver att »sambandet mellan påföljd och återfall är mycket svagt, när hänsyn tas till klienternas bakgrund samtidigt«. I BB:s studie får man 19% genomsnittlig skillnad inom de 9 riskgrupperna mellan frihetsberövande och icke-frihetsberövande påföljder (se även Christiansen s. 234). I min undersökning finner man en genomsnittlig procentuell differens inom riskgrupperna på 18% mellan villkorlig dom och skyddstillsyn utan anstaltsbehandling och 28% mellan skyddstillsyn med och utan anstaltsbehandling (exkluderar man de riskgrupper där fördelningarna är mycket ojäma, sjunker siffrorna med 5-6%). De ursprungliga återfallsskillnaderna mellan påföljdsgrupperna har givetvis minskat genom den kvasi-experimentella designen - D 12%, ST 30% och STA 61% återfall i kriminalregisterbrott - men kvarstående differenser förefaller mig stora nog för att vara socialt signifikanta.

9. EK har i stort sett rätt då han påpekar att »den största delen av variationen i återfall kan ej förklaras av de faktorer som kan kontrolleras«. Själv har jag mera precist formulerat en liknande sats: »Prediktionsinstrumentet bidrar sålunda endast att förklara en mindre del av variationen i återfall« (s. 156). Två påpekanden är dock på sin plats: för det första, den förklarade variansen i de kriminologiska prediktionsstudierna är högre än man normalt finner inom samhällsvetenskaperna, vilket EK förtiger; för det andra, en del av den oförklarade variansen kan faktiskt bero på att den behandling som straffet utgör inte ingår i prediktionsinstrumentet som ju endast bygger på sk »pre-treatment« data, något som EK inte observerat.

10. Personligen har jag aldrig betraktat den kvasi-experimentella metoden som ideell utan på sin höjd som den näst bästa då man inte får göra reella experiment. Jag har själv dessutom föredragit att inte bruka metoden utom i kombination med andra forskningssinriktningar. Till skillnad från BB gör jag en ingående analys av domarens påföljdsval utifrån olika typer av faktorer såväl medelst registerdata som innehållsanalys av domskäl. Och inte minst viktigt, till skillnad från BB gjorde jag ett ingående studium av behandlingsinnehållet: standardiserade intervjuer med motsvarande klienter och deras övervakare samt observation av och intervjuer med intagna och personal på en tillsynsanstalt. Härigenom ges möjligheter att *förklara* de resultat som erhållits via prediktionsstudien medelst såväl teori som empiri, ett viktigt förhållande som EK helt förbisett.

11. Det står givetvis EK fritt att privat at tycka vad han vill om den kvasi-experimentella approachen, men jag tror inte det är korrekt då han härvidlag vill göra sig till tolk för en »dominerande uppfattning«, och jag anser man har rätt att kräva att i en statlig utredning även andras uppfattningar redovisas. Metodiken har nämligen många förespråkare såväl i forskningssyfte som praktiskt i olika beslutsfattande situationer bland exempelvis framstående kriminologer såsom Wilkins, Glaser, Gottfredson. I Kalifornien där Department of Correction och Youth Authority har en lång tradition för att utvärdera effekterna av sina åtgärder används metodiken regelbundet under namnet »base expectancy tables«.

Då nu EK tycks stå kvar på Quensels ståndpunkt för 20 år sedan - vilket egentligen är att göra Q orättvisa då han endast ifrågasatte vissa statistiska tekniker i avvaktan på närmare utredning - och finner den kvasi-experimentella metodiken helt förkastlig, är det emellertid så mycket mer förvånande att han icke behandlar *alternativa metoder* att studera frihetsberövandets effekter.

Man skulle i synnerhet förvänta att EK utförligt redovisat de många *reella experiment* som har utförts i USA avseende effekterna av anstaltsvård kontra frivård. Dessa avfärdades emellertid i expertutlåtandet i en enda mening: »De amerikanska experiment på området som jag har sett ger inte anledning till slutsatsen, att rehabilitering efter fängelse skulle vara mindre sannolik än efter frivård« (s. 45). Då jag framhöll denna metodbrist i min artikel och pekade på ett par experiment som redovisat bättre resultat för behandling i frihet än på anstalt, söker EK undkomma denna metodkritik genom att peka på invändningar som gjorts också mot dessa experimentella studier. Utrymmet tillåter inte här en genomgång av denna omfattande litteratur. Låt mig bara som exempel nämna att de upprepade experiment som gjorts inom Community Treatment Project visar förhöjda recidivtal med ca. 20% efter behandling i anstalt jämfört med behandling i frihet. En invändning har varit att återfallskriteriet kan ha varit anorlunda för anstaltsgruppen. Motargumentet att frivårdsgruppen stod under mer intensiv observation och därför enligt forskarna hade större risk att bli registrerad, nämns däremot inte av EK. Han förbigår också det förhållandet att den största undergruppen uppvisar samma resultat med helt andra återanpassningskriterier och likaså att ingen undergrupp visar motsatt resultat.

I *sammanställningar* av den samlade effektforskningen har man oftast funnit att frihetsberövanden ger sämre resultat än olika frivårdsformer eller att inga skillnader har kunnat observeras; det är däremot få studier som visat motsatt tendens, nämligen att frihetsberövanden ger bättre resultat. Wilkins (1967) med flera konkluderade tidigt att behandling i frihet gav bättre resultat än institutionell behandling. Vid Brodys genomgång 1976 av amerikanska och engelska undersökningar under titeln »The Effectiveness of Sentencing« (ej medtagen i EK:s litteraturförtetckningar) finner man att vid jämförelse mellan »custodial versus non-custodial treatment« blir studier med nolleffekter få och de flesta visar att frihetsberövande ger sämre resultat än villkorlig dom med eller utan övervakning; ingen studie synes visa motsatt resultat. I en senare sammanställning av Genevie m fl (1983) framkommer likaledes att ungdomar som frihetsberövats genomgående har högre recidivtal än de som dömts till frivård (denna genomgång af 550 rapporter omnämnes inte alls av EK).

Paradoxalt nog angriper EK mig för att inte ha tagit hänsyn till vad han beskriver som motstridiga resultat vad gäller *frihetsstraffens längd*: »Ulla Bondesons artikel hade kunnat få större skärpa, om hon tagit itu med båda dessa något motsägelsefulla resultat om fängelsets effekter enligt den pseudoexperimentella forskningen och inte bara med det som ideologiskt sett är 'stubenrein'«. Han ger här intryck av att kvasi-experimentell forskning skulle visat att långa frihetsberövanden medför färre återfall än kortare, vilket emellertid inte är korrekt. EK hävdar att Börjeson »erhållit resultatet att långa frihetsberövanden medför signifikant färre återfall än korta frihetsstraff«. Men för det första var skillnaden icke signifikant (s. 147) och den differentiella effekten försvann också vid det andra påföljdstillfället (s. 184). För det andra var skillnaden baserad på ett litet antal individer varför det inte gick att hålla konstant viktiga faktorer som exponeringstid och brottstyp, och författarens konklusion blev att resultatet var en *artefakt*. Vidare hävdar EK att det påstådda resultatet skulle bekräftas i Karin Ahlbergs torsavhandling (1984). Den enda relevanta tabell jag kunnat finna ang »samlad anstaltstid« visar emellertid *det motsatta*, nämligen att andelen återall är högre vid längre anstaltstid (skillnaderna är små och icke signifikanta: recidivet stiger från 87 til 96% för de yngre och från 80 til 87% för de äldre; EK har vara sig referens eller sidoangivelse; för här återgivna sif

fror se s. 100). I Brodys sammanställning av forskningen för Home Office visar variabeln »time in custody« några noll-resultat, flera studier visar att längre institutionsbehandling ger sämre resultat, och ingen att det ger bättre resultat. Mer förfinade studier av anstaltstidens längd kan emellertid göras medelst institutionsforskning. Vid mina komparativa institutionsstudier finner man vid upprepade mätningar signifikanta kriminaliseringsprocesser redan vid så korta anstaltstider som två månader och vid tvärsnittsmetodik ökar negativa institutionaliseringsprocesser med längre anstaltstid, vid konstanthållande av belastning och andra bakgrundsvariabler för samtliga typer av institutioner (Bondeson, 1974, kap. XV). Vid tillsynsanstalten kunde man på så kort tid som en månad registrera prisoneringseffekter både med observations- och intervjumetodik (Bondeson 1977, kap. VII). Istället för den dissonans som EK skapar är det således tvärtom *konsonans* mellan de studier som visar att frihetsberövanden ger sämre resultat än frivård och mängden av studier som visar att längre frihetsberövanden ger sämre resultat än kortare.

Under rubriken »Behandlingsforskning« återkommer EK till de förment *positiva* effekterna av anstaltsbehandling men han har nu modifierat sig betydligt. Han försvarar sig med att han velat se efter i litteraturen vilka »innehållsmässiga och organisatoriska förutsättningar det fåtal utvärderade behandlingsförsök kännetecknas av, som av allt att döma gett positiva resultat«. Vilka *metodiska* förutsättningar dessa studier har är uppenbarligen här av mindre intresse – det redovisas ingenstans vilken typ av metodologi dessa bygger på. Och EK missar helt den vetenskapsmetodiska viktiga poängen att dessa få studier, som skulle visa andra resultat än den stora majoriteten av undersökningar, måste ha *bättre* metodik än de övriga för att kunna motverka resultaten från mängden av tidigare undersökningar. I själva verket synes dessa studier lida av de mest elementära metodsvagheter enligt beskrivning i bilagan. – EK önskar nu att han bättre utvecklat sina tankar ang var »de eventuella innovationsmöjligheterna ligger när det gäller institutionsbehandling«. Ett råd till honom är att först ta del av genomgången av den s k »moderna behandlingsforskningens resultat« av Genevie m fl (1983) där det konkluderas att innovativa behandlingsstrategier visat föga framgång; i själva verket uppvisade grupper som genomgått sådan innovativ behandling *högre* recidivisiffror än de som icke behandlats.

Institutionsforskning

Man skulle kunna tro att EK fortfarande inte förstått vad som menas med institutionsforskning eller sk »impact research«. Det sociala systemet studeras här ingående medelst systematisk observation eller intervjumetodik och utifrån någon form av strukturell-funktionell analys sluter man sig till dess verkningar. Under denna rubrik i sitt nya inlägg redogör han nämligen för Carlsson & Olssons analys av officiell återfallsstatistik (1976). Denna studie, som icke bygger på intervjudata och inte heller utnyttjar prediktionsanalys för givna registerdata, lyftes överraskande fram som om den skulle ha ett högre sanningsvärde. Jag har tidigare granskat denna studie och påpekat att vid kontroller för variabler som ålder, brottstyp och tidigare belastning, blir mönstret ett annat än författarna konkluderar, dvs återfallen blir då åter högre vid frihetsberövanden än vid alternativa påföljder (Bondeson 1977, s. 348 ff.).

Det är svårt att förstå de argument som EK säger sig redovisa i detalj, varför han icke beaktat institutionsforskningen. De huvudargument han nu vill åberopa för sitt beslut att avstå från en inventering av institutionsforskningen redovisas inte i bilagan, där det inte ens nämns att en

sådan forskning överhuvud existerar. Här återkommer för det första skenargumentet om dålig överensstämmelse mellan institutionsforskningens antagande att institutionalisering leder till ökade återfall och själva återfallsstrukturen. För det andra söker EK använda de argument som verkställande myndigheter brukar försvara sig med, nämligen att undersökningarna avser sanktioner och förhållanden som inte längre finns.

Filosof, fångar och forskare har utmålat en entydig bild av fängelserna: de kunna icke förbättra fångarna. I den mån EK tagit del av forskningen på området skulle han tvärtom frapperats av *likheten* i resultat av studier från olika tidpunkter och från olika länder. Självt fann jag exempelvis nästan identiska svarsfördelningar från de anstalter jag undersökte med motsvarande i Wheelers undersökning 10 år tidigare trots mellanliggande kriminalvårdsreform. Likartade resultat har också erhållits senare trots en ny mellanliggande kriminalvårdsreform. Medan experten tycks anse att »hypoteser på det här området (skulle) bli allför spekulativa för att offentliggöras i en kommittébilaga«, har uppenbarligen *de sakkunniga* i utredningen en avvikande uppfattning. Här heter det: »Ett annat viktigt forskningsområde gäller studier av fängelsesmiljön och dess inverkan på brottslingarna« (SOU 1986:14, s. 30). Man beskriver bl a Clemmers pionjärbete: »Han intresserade sig för dels fängelsets informella sociala system, dels ursprunget till fängelsernas delkultur och dels effekten av den socialiseringsprocess som han kallar 'prisonization'. Från vår synpunkt är framför allt det sistnämnda problemkomplexet betydelsefullt. Det har i Sverige närmare utforskats av Ulla Bondeson (Fången i fångsamhället, 1974). Hon visar genom sina undersökningar att all anstaltsvård har en rad negativa effekter som motverkar resocialisering. Alla anstaltstyper bidrar till kriminalisering, narkomaniisering, anstaltsanpassning, alienation och stigmatisering« (ibid., s. 30).

Evaluering av allmänpreventionen

Jag vet inte vem EK polemiserar mot då han nu skriver: »Jag accepterar däremot inte ståndpunkten, att allmänpreventionen måste vara en myt, en juridisk fiktion eller en kulturell egenart.« Vad jag påpekat är att han inte presenterat *forskningsdata* som föranleder en annan tolkning än den som den amerikanska vetenskapsakademien kommit fram till, nämligen att existerande forskning av främst ekonometrisk art icke konfirmerar teorin. Det är således obepligt hur EK efter en genomgång av olika felkällor enligt expertpanelen kan konkludera *det motsatta*, nämligen att allmänpreventionen är effektiv. Han modifierar sig något i sitt svar då han omtalar att de experiment han nu vill åberopa som stöd för teorin gäller *atypiska* situationer.

Hans motstånd mot intervjustudier visar sig emellertid också i detta sammanhang. Trots att han som expert åberopar erfarenheter och common sense som stöd för allmänpreventionsteorin, avfärdar han fortfarande utan diskussion standardiserade intervjustudier med ett icke underbyggt påstående om att »den empiriska evidensen inte (är) acceptabel«. Att straffhotet endast kan verka via dem som uppfattar det, dvs att det är det subjektiva och inte det objektiva straffhotet som är relevant, har påpekats av många författare (för sammanfattningar, se t ex Bondeson 1975; Kutchinsky 1979). Den amerikanska expertkommittén rekommenderar också att fortsatt forskning kring allmänpreventionen i högre grad bör utnyttja sig av intervjudata istället för officiell kriminalstatistik. EK har visserligen själv i sin tidigare forskning gjort flera intressanta intervjustudier, men det tycks som om han underkänner metodiken då resultaten visar en annan verklighet än den han (ideologiskt?) vill frammana. Eller har han vetenskaps-

metodologiskt senare sällat sig till en äldre generation av svenska sociologer som endast ville tro på officiell statistik?

Trots att EK i sitt svar tydligen velat markera att han inte är en »outsider«, kan vi på nytt konstatera att expertens bedömning inte delas av de *sakkunniga* som gärna refererar till av dem kända rättsmedvetandestudier: »Undersökningar visar också att människor i allmänhet har en ganska diffus uppfattning om var »normalstraffet« ligger för olika brott» (ibid., s. 31). Utifrån bl a studier av hur människor bedömer frihetsstraffens längd sågs att det torde ha mindre betydelse om det rör sig om två, fyra eller sex månader. Konklusionen ang allmänpreventi- onens betydelse är också klart mer försiktigt formulerad i utredningen än i expertutlåtandet: »Något entydigt svar kan inte ges på frågan vilken betydelse den rådande nivån på straffen har från brottspreventiv synpunkt ... Sannolikt har inte heller fängelsestraffets längd någon egentlig betydelse från allmänpreventiv synpunkt« (ibid., s. 31).

Debatteknik

När Köhlhorn slutligen angriper min »debatteknik« vill jag framhålla att när det ena Köhlhornska citatet står emot det andra citatet, så beror det mindre på min debatteknik än på hans eget skrivsätt, som alltför ofta är löst, undanlidande och motsägelsefullt.

Att här behandlade frågor ang vetenskapsmetodik och kriminalpolitik är alltför betydelsefulla för att olika tolkningar och meningsmotsättningar skall kunna karakteriseras som utslag av »grälsjuka«, torde också Köhlhorn vara medveten om att döma av hans långa svar. Att jag funnit det väsentligt att åtminstone ta upp de viktigaste bristerna i hans utlåtande sammanhänger med att det utgör en expertbilaga i en kriminalpolitisk utredning, vilken bygger vidare på en tradition som man i de nordiska länderna arbetat sig fram till utifrån såväl forskningsdata som en mer humanitär inställning samt ökat kostnadsmedvetande och där man i ett stort antal betänkanden rekommenderat färre och kortare frihetsberövanden. Då Köhlhorn för fram sin syn på »verkligheten« som går emot denna samlade erfarenhet och ger sig ut för att basera den på vetenskapliga fakta, finns det grundad anledning att säga ifrån.

Referenser

- Ahlberg, Karin: Vanebrottslighet och påföljdsval. Stockholm, 1984.
 Bondeson, Ulla: Fången i fångsamhället, Norstedt, Stockholm, 1974.
 Bondeson, Ulla: Kriminalvård i frihet – intention och verklighet, Liber, Stockholm, 1977.
 Bondeson, Ulla: »Frihetsberövandets verkningar – sakkunniga och experter.« NTfK 1986, 5, 415-425.
 Brody, S. R.: The Effectiveness of Sentencing. Home Office Research study no. 35, HMSO, London.
 Börjeson, Bengt: Om påföljders verkningar. Almqvist & Wiksell, Uppsala, 1966.
 Börjeson, Bengt: »Om påföljders verkningar. En kommentar till mina kritiker.« Statistisk tidskrift 1967, 5, 384-392.
 Carlsson, G. & Olsson, O.: Återfall vid olika reaktioner på brott; Brottsförebyggande rådet, PM 1976: 2, Stockholm.
 Christiansen, Karl O.: »Frihed – den bedste sanktion«. Nordisk psykologisk tidsskrift 1967, 231-236.
 Genevie, L. m. fl.: Trends in the Effectiveness of Correctional Intervention. U. S. National Institute of Justice, Washington D.C., 1983.
 Kutchinsky, Berl: »Law, Crime and Legal Attitudes: New Advances in Scandinavian Research on Knowledge and Opinion about Law« i Mednick m fl (eds): New Paths in Criminology, Lexington, Mass. D. C. Heath, 1979, s. 191-218.

- Kühlhorn, E.*: »Allmänprevention och individualprevention«, SOU 1986:15, bilag 2, s. 27-54.
- Mattsson, I. & Österberg, C.*: Studier av samband mellan behandling och effekt i multivariata icke-experimentella material med exempel från kriminologin (stencilerad, licentiatavhandling); Statistiska institutionen, Stockholms universitet, 1971.
- Påföljd för brott. Huvudbetänkande av fängelsestraffkommittén. SOU 1986: 13-15.
- Quensel, C. E.*: »Om påföljders verkningar«. Statistisk tidskrift 1966, 4, 444-464.
- Simon, Frances H.*: Prediction Methods in Criminology, HMSO, Home Office research Report 1971.
- Wilkins, Leslie*: »A Survey of the Field from the Standpoint of Facts and Figures« in The Effectiveness of Punishment and Other Measures of Treatment. Council of Europe, Strasbourg, 1967.

Adresse: Professor, fil. dr. Ulla Bondeson
Kriminalistisk Institut
Sankt Peders Stræde 19
DK-1453 København K

Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab 1987

NILS CHRISTIES VERK OM PINANS GRÄNSER

AV ANTTI KIVIVUORI

Nils Christies verk »Limits to pain« publicerades år 1981.*) I finsk översättning utkom boken år 1983. I) I det följande granskar jag verket kapitel för kapitel.

Preface. Nils Christie (i fortsättningen NC) definierar straffen som något som förorsakar pina: »Imposing punishment means the inflicting of pain, intended as pain«. Då nuvarande straffformer inte specificeras i verket – till exempel ordet »böter« förekommer bara en gång – förefaller NC att mena att alla straff förorsakar pina. Det är möjligt att det ord som tolkas såsom pina i de språk NC använder (engelska, norska) till sin betydelse avviker från finskans motsvarande ord. I Finland skulle det betecknas som högst känsligt att hävda, att ett kommerseråd pinas, då han blir tvungen att erlägga en ordningsbot på 150 mark för överhastighet. Ej heller i övrigt törs man benämna de böter som används i Finland såsom pinande (med undantag för reala förvandlingsstraffsituationer och -hot).

Det förblir m.a.o. oklart om NC genomgående i sitt verk även önskar tala om bötesstraffen. Om han tänkt sig detta ingår i arbetet än mera motstridigt och ohållbart material. Ifall NC åter genomgående talar enbart om frihetsstraff (och kanske om kroppsstraff) begränsas verkets motivkrets ansenligt: I Finland utdöms årligen 350 000 bötesstraff och 10 000 ovillkorliga frihetsstraff.

Chapter 1. On pain. Kapitlet innehåller ytliga uttalanden och ett bedrövligt exempel på en fånge som trivdes i Buchenwalds koncentrationsläger.

Chapter 2. The Shield of Words. NC dundrar över skönsjälarna som ej önskar använda det ord som på ett riktigt sätt betecknar det som straff är, nämligen »pina«. Dundret blir ej annat än stönanden, då NC ej alls beskriver straffen och de förnimmelser som strafflidandet ger upphov till. Han kunde även ha jämfört det lidande som straffen förorsakar med några andra